

Н. В. КУЗЬМИНЧУК

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

РИНОК ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У роботі систематизовано завдання державного регулювання, які спрямовано на подолання перешкод для наближення вітчизняного енергоринку до функціонуючих ринків міжнародного електроенергетичного простору з урахуванням особливостей діяльності суб'єктів ринку електроенергії. Визначено принципи діяльності учасників енергоринку, які покладено в основу формування стратегічних планів, концепцій та програм розвитку електроенергетичного комплексу на державному рівні. Сформовано перспективні напрями розвитку електроенергетичного ринку.

Ключові слова: державне регулювання, електроенергетичний ринок, розвиток електроенергетичного ринку, діяльність учасників ринку електричної енергії, інтеграція ринків електричної енергії.

Постановка проблеми. В умовах поширення процесів глобалізації та невідпинного зростання взаємозалежності та взаємопов'язаності національних економік одним з найактуальніших завдань держави стає збереження національної безпеки, незалежності та суверенітету як основи соціально-економічного розвитку країни. Енергія відіграє виключно важливу роль як для забезпечення процесу відтворення, так і для підтримки суспільного добробуту.

На перший план виходять проблеми, що пов'язано з енергетичною безпекою енергопостачання, реформуванням електроенергетичного ринку, фінансовою дисципліною в розрізі споживачів. За таких умов ускладнюється процес купівлі-продажу електричної енергії, виникають більш жорсткі умови для оновлення технологічної та технічної бази виробництва й

постачання електроенергії, що в комплексі перешкоджає інвестиційним впливанням у галузь, вимагаючи від державних органів перегляду діючих інструментів і форм впливу на функціонування електроенергетичного ринку країни, визначення наявних проблем і шляхів удосконалення. Тому набувають актуальності питання щодо реалізації державного регулювання ринку електричної енергії країни відповідно до перспективних напрямів розвитку.

До ключових показників, які характеризують основні процеси електроенергетичної галузі та відображають стан і тенденції розвитку всього комплексу, традиційно відносять обсяги виробленої та спожитої електричної енергії. Сумарний обсяг купівлі електроенергії в 2012 р. склав 175 609 715 МВт*год, найбільша частка з якої, протягом останніх років, належить постачальникам за регульованим тарифом, що наведено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка обсягів купівлі електричної енергії енергопостачальними компаніями.

Примітка: складено автором на основі [1]

У грошовому вираженні вартість електричної енергії у 2012 р. дорівнювала 10 129,77 млн. грн., що на 16,35% більше, ніж у 2011 р., і на 49,72% більше значення аналогічного показника у 2010 р. Загальна оплата електроенергії у 2012 р. склала 99 050,3 млн. грн. [1].

Роль держави в електроенергетичному секторі зростає, зокрема, щодо врегулювання питань збереження покриття внутрішніх потреб промисловості та населення енергетичними ресурсами, нарощування робочих потужностей електростанцій, сприяння збільшення обсягів виробленої та спожитої електричної енергії, що в комплексі забезпечує ефективне функціонування електроенергетичного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань державного регулювання ринку електроенергії зробили такі науковці: В. Бараннік [2], С. Єрмілов [3], Б. Слупський [4, 5], зокрема, окремі аспекти державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку розглянуто у працях: В. Малюської [5], Ю. Гарячої [6], О. Коцар [7], А. Праховника [7], В. Логвиненка [8] та ін. Враховуючи широке коло питань, які висвітлено у роботах науковців та практиків за даною тематикою, залишаються невирішеними проблеми, які обумовлено необхідністю державного втручання у процеси купівлі-продажу електричної енергії та визначення завдань, що постають перед державою щодо євроінтеграційного курсу розвитку електроенергетичних ринків різних країн, зокрема, українського енергоринку. Тому **метою статті** є виявлення проблем та постановка завдань державного регулювання, спрямованих на подолання перешкод для залучення вітчизняного енергоринку до тенденції наближення функціонуючих ринків міжнародного електроенергетичного простору з урахуванням особливостей діяльності суб'єктів ринку електроенергії.

Виклад основного матеріалу. Трансформація електроенергетичного сектору відповідно до тенденцій на світових електроенергетичних ринках та з урахуванням особливостей внутрішніх процесів й орієнтирів вітчизняної енергетичної політики призводить до виникнення нових умов для здійснення господарської діяльності всіма учасниками. Завдання, що постають перед суб'єктами енергоринку, формуються з урахуванням фактору зовнішніх та внутрішніх ризиків, до яких входять: вичерпання власних енергетичних при одночасному зростанні економічних показників та рівня життя населення, поширення впливу використання електричної енергії на довкілля, тенденції щодо згортання ядерної енергетики в окремих країнах тощо. Підходи до вирішення окреслених питань можна визначити за та-

кими напрямками: у зовнішній сфері – це формування ситуації взаємозалежності між споживачами, постачальниками, передавальними підприємствами; у внутрішній – поширене впровадження ринкових механізмів в комплексі з ефективним регулюванням [8, с. 7]. Незважаючи на ендогенний чи екзогенний характер виникнення проблеми, її розв’язання знаходиться у державному полі відповідно до принципів, на яких базується державне регулювання електроенергетичного ринку (рис. 2).

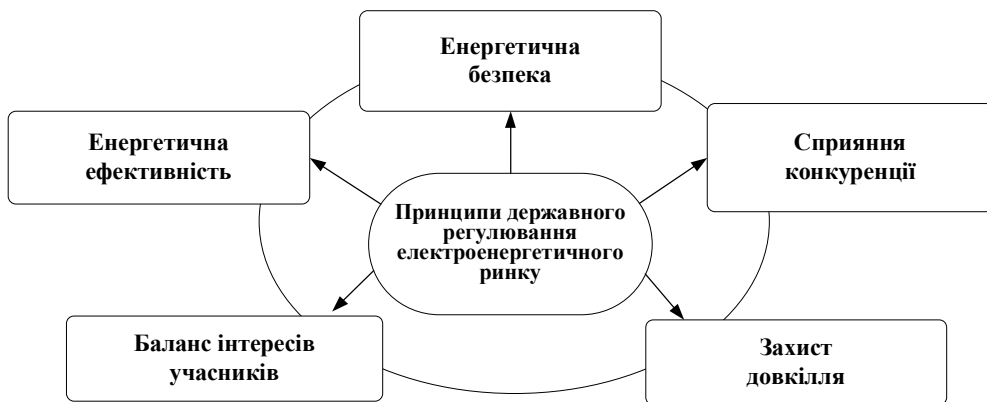

Рис. 2. Принципи державного регулювання електроенергетичного ринку

Принципи державного регулювання електроенергетичного ринку складають основу формування базових положень, які регламентують діяльність його учасників, що наведено на рис. 3.

Визначення принципів, які обумовлюють діяльність учасників ринку електричної енергії, сприяє виділенню завдань, що постають перед державою для забезпечення умов входження українського енергоринку до міжнародних (рис. 4). Відповідно до рис. 1, заходи зовнішньої та внутрішньої політики держави в електроенергетичній сфері мають створити послідовний перехід до розроблення та реалізації конкретних проектів економічної спрямованості у рамках участі України в роботі міжнародних організацій, опрацювання на таких засадах дієвих механізмів поглиблення процесів європейської інтеграції [9].

Характеристика перспектив розвитку електроенергетичного ринку в контексті завдань державного регулювання наведено на рис. 5.

Аналіз можливих шляхів розвитку процесів виробництва, постачання й споживання електричної енергії, які наведено на рис. 5, дозволяє зробити

Рис. 3. Характеристика принципів, які обумовлюють діяльність учасників ринку електричної енергії.

Примітка: складено автором на основі [9]

Рис. 4. Аналіз проблем державного регулювання в контексті євроінтеграції ринків електричної енергії.

Примітка: складено автором на основі [10]

Рис. 5. Характеристика перспективних напрямів розвитку електроенергетичного ринку в контексті завдань державного регулювання

висновок, що найбільш численними є завдання забезпечення державою умов конкурентного розвитку, які включають вирішення питань

розмежування сфер діяльності суб'єктів ринку, підвищення рівня розрахунків споживачів за куповану електроенергію, урегулювання нормативно-правової бази, а також перегляд стратегічних планів у галузі електроенергетики. Розв'язання проблем ринкової сфери тісно пов'язано зі станом технічного оснащення процесу купівлі-продажу електроенергії та залежить від низки цінових факторів. Тому в період лібералізації ринку електричної енергії реалізація наведених завдань набуває особливого значення для учасників енергоринку та населення й вимагає від державних органів влади концентрації технічних, кадрових, інформаційних, організаційних ресурсів тощо з метою забезпечення євроінтеграційного курсу розвитку країни й електроенергетичного ринку, зокрема.

Висновки. Систематизація завдань державного регулювання, спрямованих на подолання перешкод для наближення вітчизняного енергоринку до функціонуючих ринків міжнародного електроенергетичного простору дозволила окреслити перспективні напрями розвитку електроенергетичного ринку, серед яких: вдосконалення управління та регулювання процесу купівлі-продажу електроенергії на основі чіткого розмежування функцій органів виконавчої влади, що має створити відповідні умови і правила функціонування ринку, запровадження справедливої конкуренції, збалансування на цих засадах інтересів держави, енергетичних компаній та споживачів енергоресурсів тощо. Визначення принципів діяльності учасників енергоринку надає змогу враховувати їх особливості при формуванні державними органами влади стратегічних планів, концепцій та програм розвитку електроенергетичного ринку.

Перспективами подальших досліджень є вивчення закордонного досвіду державного регулювання електроенергетичних ринків, виділення проблем і тенденцій міжнародного партнерства у сфері електроенергетики, визначення ролі суб'єктів ринку електроенергії в забезпеченні ефективного функціонування енергоринку, що дозволить поглибити наукову обґрунтованість заходів, які впроваджуються державою з метою регулювання процесів виробництва і постачання електричної енергії.

Література

1. Про затвердження Звіту про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, у 2012

році: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, від 22.03.2013 р. № 282 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-zvitu-pro-rezultati-dijalnosti-nacionalno-doc139785.html>. – 2.10.2013.

2. Бараннік, В. О. Стратегія та практика управління паливно-енергетичним комплексом. Досвід України [Електронний ресурс] / В. О. Бараннік, М. Г. Земляний. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/58.htm>. – 2.10.2013.

3. Єрмілов, С. Ф. Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті [Електронний ресурс] / С. Ф. Єрмілов. – Режим доступу: http://www.esco-ecosys.narod.ru/2011_2/art044.pdf. – 2.10.2013.

4. Слупський, Б.В. Стан реформування електроенергетики в державах СНД після переходу на ринкові умови господарювання [Текст] / Б.В. Слупський // Управління сучасним містом. – 2007. – № 1–12 (25-28). – С. 89-98.

5. Слупський, Б. В. Форми та методи державного управління електроенергетичною галуззю [Електронний ресурс] / Б. В. Слупський, В. А. Малюська. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12SBVUEG.pdf>. – 2.10.2013.

6. Гаряча, Ю. П. Нові ініціативи ЄС у сфері правового регулювання енергетичних відносин: актуальні питання для України [Текст] / Ю. П. Гаряча // Стратегічні пріоритети. – 2010. – №1. – С. 147-152.

7. Праховник, А. В. Формування інформаційного забезпечення розрахунків за електричну енергію в умовах запровадження перспективних моделей енергоринку України [Текст] / А. В. Праховник, О. В. Коцар // Енергетика та електрифікація. – 2009. – № 3. – С. 40-51.

8. Логвиненко, В. І. Ефективність взаємовідносин споживачів та постачальників теплової енергії – один із напрямків удосконалення механізмів реалізації загальнодержавної програми реформування і розвитку ЖКГ [Текст] / В. І. Логвиненко // Економіка та держава. – 2008. – № 7. – С. 68-70.

9. Шевцов, А. І. Європейський енергетичний ринок та перспективи України [Електронний ресурс] / А. І. Шевцов // Аналітичний матеріал. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/88.pdf>. – 2.10.2013.

10. ДП «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ». Гарантування енергетичної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/about/strategy/guaranteeing_energy_security/. – 2.10.2013.

Надійшла до редакції 2.10.2013, розглянута на редколегії 15.11.2013

Рецензент: д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економічного аналізу та обліку **О. В. Манойленко**, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

РЫНОК ЭЛЕКТРОЭНЕРГИИ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Н. В. Кузьминчук

В работе определены задачи государственного регулирования, направленные на преодоление препятствий для сближения отечественного энергорынка с функционирующими рынками международного электроэнергетического пространства с учетом особенностей деятельности субъектов рынка электроэнергии. Определены принципы деятельности участников энергорынка, которые положены в основу формирования стратегических планов, концепций и программ развития электроэнергетического комплекса на государственном уровне. Сформированы перспективные направления развития электроэнергетического рынка.

Ключевые слова: государственное регулирование, электроэнергетический рынок, развитие электроэнергетического рынка, деятельность участников рынка электрической энергии, интеграция рынков электрической энергии.

MARKET OF ELECTRIC POWER OF UKRAINE: PROBLEMS OF GOVERNMENT CONTROL AND PROSPECT OF DEVELOPMENT

N. V. Kuzmynchuk

The tasks of government regulation aimed at overcoming obstacles to domestic energy market convergence with international electricity markets functioning space allowing for the activities of electricity market. The principles of the participants of the energy market analyzed which form the basis for the formation of strategic plans, concepts and programs for the electric power complex at the state level. The perspective directions of development of the electricity market formed.

Keywords: government regulation, electricity market, development of the electricity market, the activities of participants in the market of electric energy, the electric energy market integration.

Кузьминчук Наталія Валеріївна – д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економічної кібернетики та маркетингового менеджменту, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків.